

Angela Ettema

Den nederländska arbetsmarknadsmodellen

Den nederländska arbetsmarknadsmodellen kallas allmänt poldermodellen, där polder betyder den mark som man erövrar från havet genom indämningar. Och denna poldermodell ges ibland rent mytiska beskrivningar. Det hävdas att dagens strävan efter samförstånd i arbetsmarknadsrelationer ska ha uppstått på medeltiden, då förfäderna med förenade krafter började erövra mark från havet. Men den historien är mera propaganda för en "typisk nederländsk" nationell identitet än det hade något att göra med historiska fakta.

För i sak är poldermodellen - som betecknar det institutionaliserade samförståndet mellan arbetsgivare, fackförbund och politiker om ekonomin, lönerna och arbetsvillkoren - en mycket modern företeelse. På 1920- och 1930-talen var strejkerna det förhärskande på arbetsmarknaden. Det var efter det andra världskriget som poldermodellen fick sin start. Då bedrev den nederländska staten i samförstånd med fackförbunden i årtal en statlig lönepolitik i avsikt att hålla lönerna nere. Det bröts först på 1960- och 1970-talen då arbetarna ockuperade tiotals fabriker för att kunna behålla jobben.

Men poldermodellen av i dag har ett bestämt födelsedatum. Det är 1980 då arbetsgivarna, fackföreningsrörelsen och regeringen slöt Wassenaaravtalet vari målsättningen var tydligt stipulerad: att hålla lönerna nere för att bättre "kunna bevara arbetsplatserna". Det blev nu som fackföreningstopparna anslöt sig till att "förstärka företagets konkurrenskraft" och "förbättra den ekonomiska tillväxten".

I en tid med kris och snabbt stigande arbetslöshet har många fackföreningsledare allt oftare börjat prata om "gemensamma intressen". Industriarbetarförbundet sa redan på 1980-talet att arbetsgivarnas och löntagarnas intressen "löper parallellt" och drog slutsatsen att "man godtar flexibilisering ..." ifall det leder till mera jobb eller om den skyddar jobben"

Samförstånd framför allt

Det är därefter som "samförstånd framför allt" blivit kodorden för facktopparna och politikerna. Tankar på att en facklig strid kanske kunde ge ett bättre utslag existerar inte på de fackliga höjderna.

För arbetsgivarna var Wassenaaravtalet en stor framgång. Lönerna kunde hållas låga och arbetarnas stridsmöjligheter beskars. För arbetarna blev avtalet däremot ödesdigert. Deras stridsorganisation blev nu använd för att lappa och laga det kapitalistiska systemet på deras bekostnad. Och det skulle visa sig att det inte bara var lönerna som kom att hållas tillbaka. På 1980- och 1990-talen följde den ena vägen på den andra när arbetares tidigare erövrade rättigheter togs ifrån dem.

När nyliberalismen etablerat sig kom de kända slagorden. Mera marknad och mindre offentlighet, mer flexibilitet och mindre social säkerhet. Försämringarna förpackades som "reformer". De fackliga topparna hade accepterat logiken i marknaden och i "reformerandet" och kom följaktligen att stå maktlösa inför den nyliberala offensiven. När fackföreningsrörelsen organiserade ett motstånd så inskränkte den sig till en social plan i denna nyliberala omorganisering av Nederländerna.

Det har sen 1982 skett ett antal viktiga försämringar för arbetarna. Sociala ersättningar har sänkt ett flertal gånger. Lagen om arbetskadeförsäkringen har ersatts av en mycket sämre ny lag. Och tidigare statliga sociala rättigheter har privatiserats. Flexlagen från 1998 öppnade upp för flexibilisering av arbetet än mer och lagen om arbete och socialstöd inskränkte människor rätt till socialstöd.

Indragningar

Samtidigt som de sociala rättigheterna har knappats in eller till del privatiserats har de rika och företagen fått allt lägre skatter. Den högsta skattesatsen sänktes 1990 från tidigare 72 procent till högst 60 procent. Elva år senare 2001 sänktes den till 52 procent. Företagsskatten har sänkts tre gånger. 2005 från 34,5 till 31,5 procent, 2006 till 29,5 procent och 2007 ytterligare till 25,5 procent. Det är dessa företags "skattereformer" som har bidragit till lägre lönen och mer flexarbete. Det som i folkmun kallas "när vi ringer så kommer du".

Det har för allt fler löntagare blivit allt tydligare att poldermodellen leder till att allt fler av våra rättigheter yr iväg. Således förändrades pensionerna och pensionstiden under fackrörelseledaren Agnes Jongerius från "65 förblir 65" till 67, plus att pensionerna är avhängliga av hur börsen utvecklas. Alltså ännu en flexibilisering. Den nederländska landsorganisationen *Federatie Nederlandse Vakbeweging* (FNV) har hamnat i kris efter det att det största fackförbundet *FNV Bondgenoten* (industri, handel, kollektivtrafik, service, jordbruk m.m.) och *Abvakabo* (offentligt anställda inom undervisning, förskola, post & tele, energi/vatten/avlopp m.m.) har satt sig mot "kasinopensioner"

Pensionskrisen i FNV och regeringen Ruttes sociala nedskärningsprogram Kunduzavtalet inklusive regeringens fall är tecken på att den nederländska arbetsmarknadsmodellen stöter på motstånd. Den fackliga ledningen har just när det gäller pensionerna gett efter för nyliberalismen så kraftigt att missnöjet som det förorsakat bland medlemmarna har lett till ett allt öppnare motstånd.

Rood (Bryssel) 8 september 2012. Översättning Per-Erik Wentus.